

קוראים וקוראות יקרים,

פיזיותרפיסטים טובים באמצע הדרך

תודתי לפרופ' יוכי לויפר, העורכת המסורה של כתב העת, על ההזדמנות להתארח ככותבת של דבר המערכת בגיליון זה.

ב-25 השנים האחרונות זכיתי להכשיר מאות פיזיותרפיסטים לתפקיד של מדריכים קליניים. פגשתי פיזיותרפיסטים, מדריכים לעתיד, שפועלים ממניעים ערכיים פנימיים ומתוך מוטיבציה עצמית, וממשיכים בתפקידם מתוך אחריות מקצועית ותחושת שליחות. לכן בחרתי להקדיש את דברי לקבוצה נבחרת זו ולהוקיר להם תודה על פועלם.

הלימודים בחוגים לפיזיותרפיה בישראל מקנים לסטודנטים תואר אקדמי, וגם מכשירים אותם להיות אנשי מקצוע. סטודנטים שמסיימים את לימודיהם בישראל זכאים לגשת לבחינת רישוי, לקבל תעודת מקצוע ולעבוד כפיזיותרפיסטים בשדה הקליני. ההכשרות המעשיות, שמכונות גם "ההתנסויות הקליניות", הן נדבך מהותי וחשוב בהכשרה של הסטודנטים לקראת היותם פיזיותרפיסטים מטפלים. הן נערכות במהלך הלימודים, כחלק בלתי נפרד מתוכנית הלימודים, ולא בסיומם, כמו במקצועות אחרים. ההכשרות המעשיות נעשות בשדה הקליני - במערך שירותי הפיזיותרפיה שבמערכת הבריאות הציבורית. האחריות להכשרת הסטודנטים בשדה הקליני מוטלת על המדריכים הקליניים, כולם פיזיותרפיסטים שעברו הכשרה ייעודית בהדרכה.

תוכניות להכשרת מדריכים קליניים בפיזיותרפיה קיימות בארץ כחמישה עשורים, החל משנות התשעים של המאה העשרים. פיתוח קורסים להדרכה קלינית נשען על התפיסה החינוכית שהפיזיותרפיסט נדרש לא רק לכישוריו בתור מטפל אלא גם למיומנויות ולכישורים ייעודיים בתפקידו כמדריך קליני. גב' שולמית ורנר, פיזיותרפיסטית חלוצה, יזמה תוכנית ראשונה להכשרה מובנית של מדריכים קליניים בפיזיותרפיה באוניברסיטת תל אביב. מאז התפתחו תוכניות הכשרה בכל החוגים לפיזיותרפיה בארץ. ההכשרות כוללות קורסים בסיסיים, קורסים מתקדמים, ימי עיון, הרצאות וסדנאות למדריכים פעילים. מאות פיזיותרפיסטים שמייצגים ארגונים,

מוסדות, יחידות ותחומים מקצועיים בשירותי הפיזיותרפיה חברים בקבוצה של המדריכים הקליניים. בקבוצה זו שותפים מדריכים נשים וגברים, ותיקים וצעירים, מקבוצות חברתיות ותרבותיות מגוונות, עם ניסיון מקצועי וניסיון חיים נרחב.

בהכשרות המעשיות נחשפים הסטודנטים לסביבת עבודה "אמיתית", Work Based Learning, ועליהם ליישם את הידע העיוני ואת המיומנויות הקליניות שרכשו בכיתות הלימוד על מטופלים בשדה הקליני. התפיסה של ההדרכה הקלינית השתנתה עם השנים, ועברה מגישה של למידה שוליתית להדרכה שמעודדת למידה פעילה של הסטודנט. בלמידה המסורתית, המדריך הדגים ללומד, לשוליה, כיצד לבצע מטלה, השגיח עליו והעביר אליו בהדרגה את האחריות עד שהיה מיומן דיו. בלמידה פעילה, המדריך מנחה ומלווה את הלומד בתהליך ההכשרה. הסטודנט פעיל ומעורב, משלב למידה עצמית, מפעיל שיקול דעת, מקבל החלטות, מציע פתרון לבעיות והוא אחראי לתהליך הלמידה שלו.

כך, בתקופת ההכשרה המעשית יוצאים המדריך והסטודנט למסע משותף.

למדריך הקליני יש ריבוי תפקידים. הוא מופקד על תהליך ההכשרה של הסטודנט, ובמקביל, עליו לעמוד בכל תפקידיו בארגון ולנהל התערבות בפיזיותרפיה לכל מטופליו. התפקיד של המדריכים בתהליך ההדרכה הוא מורכב כשלעצמו.

המדריך אחראי להיבטים הקליניים המקצועיים של יישום הידע והמיומנויות במפגש עם מגוון מטופלים. זו כמובן ליבת אחריותו המקצועית. אך היא לא היחידה. המדריך אחראי גם להיבטים מנהליים בתהליך ההדרכה, שבלעדיהם אין מתאפשרת למידה יעילה - עליו לתכנן מערך הדרכה מובנה ופעילויות למידה, לפעול על פי נהלים, להקפיד על ניהול זמנים, ועוד. למדריך יש תפקיד בהיבטים חינוכיים - הכוונה והתאמה ללמידה פעילה, הנחיה וסיוע בתהליכי חשיבה קלינית ובגיבוש תוכניות טיפול, עליו לתת משוב לסטודנט ולהעריך את הישגיו. תפקיד חשוב נוסף שמוטל עליו הוא ליווי רגשי ותמיכה בסטודנט הלומד - המדריכים מלווים את הסטודנטים בתהליך החברות - הסוציאליזציה המקצועית - שבו נרכשים ערכים, עמדות, נורמות והתנהגויות מקצועיות. תהליכים אלה דורשים מהמדריך זיהוי של החוזקות והקשיים

תודתי לכל המדריכים הקליניים על היותם פיזיותרפיסטים טובים באמצע הדרך.

גילה שחר

BPT, MA, PhD

סגנית פיזיותרפיסטית ארצית, המחלקה הארצית לפיזיותרפיה, משרד הבריאות
החוג לפיזיותרפיה, אוניברסיטת תל אביב

אצל הסטודנטים בתהליך הלמידה, הכוונה לפיתוח גישה טיפולית, סיוע לסטודנטים בהתמודדות עם קשיים ומתחים וליווי בגיבוש זהותם ומחויבותם המקצועית. המדריך מלווה את הסטודנט ברכישה ובתרגול של מיומנויות רכות, כגון דפוסית תקשורת והבעת אמפתיה, בהתמודדות עם דילמות אתיות, באימוץ התנהגויות מקצועיות, בקבלת החלטות ובשיקול דעת מקצועי; כישורים אלה מבוססים על פתרון בעיות ולמידה לאורך החיים.

ההדרכה מציבה אתגרים למדריך. הסטודנטים נדרשים להשיג עצמאות בתחום מקצועי בתקופה קצרה של כמה שבועות, עצמאות שתאפשר להם להתחיל לעבוד כאנשי מקצוע. נוסף על המיומנויות הקליניות, המדריכים רוכשים מיומנויות בהוראה, ועליהם להתאים את דרכי ההדרכה ללומדים בוגרים הממשייכים לקבוצות חברתיות ותרבותיות מגוונות, עם מאפיינים דוריים ובעלי ניסיון חיים עשיר. כשם שהמדריכים הם קבוצה הטרוגנית של פיזיותרפיסטים, כך גם הלומדים.

ההכשרות המעשיות הן תהליך התפתחותי לסטודנט וגם למדריך הקליני. ההדרכה מאפשרת לפיזיותרפיסט המדריך להתפתח מבחינה מקצועית כמטפל וכמחנך, והיא מנוף לקידום לתפקידים נוספים בפיזיותרפיה, בניהול ובהוראה. ההדרכה הקלינית תורמת לזהות המקצועית של הפיזיותרפיסט, למעמדו ולקידומו, למקום העבודה ולמקצוע הפיזיותרפיה.

הדרכה קלינית בפיזיותרפיה מתקיימת שנים רבות, ונמשכה גם בשנים האחרונות ללא הפסקה. בעת מגפת הקורונה הוכרה הפיזיותרפיה כמקצוע חיוני, והעבודה של הפיזיותרפיסטים ושל המדריכים הקליניים שנרתמו למאמץ, נמשכה כרגיל.

אירועי שבעה באוקטובר 2023 הובילו להתמודדויות קיצוניות שלא הכרנו. אלה היו אירועי טראומה אישית ולאומית שכולנו חוונו, וחווים גם עכשיו, אשר משפיעים על המטופלים, על הסטודנטים, על הפיזיותרפיסטים ועל המדריכים הקליניים. יש לציין במיוחד את התגייסותם של המדריכים בחודשים האחרונים של המלחמה לשמירה על רצף הטיפול וההדרכה בשירותי הפיזיותרפיה. המדריכים הפגינו וממשיכים להפגין חוסן, מיומנויות אישיות של הכלה, יצירתיות, גמישות ורגישות. הם התאימו ומתאימים את ההדרכה לאתגרים החדשים של התקופה.